

Dovedeme využívat všech zdrojů financování rozvoje vodohospodářské infrastruktury

Ing. Josef Lejsek
VRV Praha

Dámy a pánové,

pokud jste uvěřili oznámení mého referátu na pozvánce, tak Vás zklamal. Někde cestou se z názvu vytratil otazník. Referát bude o pochybnostech, zda jdeme naproti pomoci, která se nám nabízí ve formě tzv. předvstupních fondů alespoň stejně úspěšně jako jiné kandidátské země.

Jak si EU představuje, že by měl vypadat stav vodního hospodářství členských států řekněme na konci tohoto desetiletí je zřetelně formulováno směrnicemi Rady evropské unie a nechme stranou, že se časem vyvíjejí a pro obyčejného smrtelníka bývá obtížné zjistit co vlastně v dané chvíli platí a co je jen přáním nebo návrhem.

S vědomím, že nově kladené požadavky jsou náročné i pro současné členské státy, a že státy nově začleňované budou mít s jejich splněním vážné obtíže, byl ustanoven zvláštní fond pomoci známý pod zkratkou ISPA. Z něho má být v rozmezí roků 2000 až 2006 vydáno kolem 250 miliard Kč na zlepšení dopravní infrastruktury a životního prostředí v jedenácti kandidátských zemích. Pro nás z něho dosud nekápala ani koruna.

V poslední době se v tisku vyrojila řada informací o tom, jak tato záležitost začíná konečně fungovat. Nevěřím, že je to pravda. Obávám se, že celý ten humbuk je jenom jáсотem nad tím, že snad skončilo rvaní se o kořist v podobě naděje být připuštěn ke slovu při rozdávání cizích peněz. V daném případě peněz daňových poplatníků řádných členských států. Divil bych se, že by si to nechali líbit. Obávám se, že k tomu, aby fond splnil účel, pro který byl zřízen se udělalo jen velmi málo a nerad bych se dočkal, aby i v tomto případě mohlo dojít k situaci známé z našich bank a fondů. Peníze pryč a nikde nic. Vždyť jaký je rozdíl půjčit peníze nějakému zoufalci, anebo podpořit projekt zoufale nenávratný, nepřipravený nebo špatně založený a řízený?

Rozbor všech příčin neutěšeného stavu přesahuje možnosti tohoto příspěvku, a proto si dovolím pojednat jen o jedné, kterou považuji za zásadní. A budu mluvit jen o vodním hospodářství. Strategie nápravy opírající se o revizi vodohospodářské politiky Evropského společenství je založena na dvou principech. **Za prvé na vytčení požadavků, kterým musejí napříště jednotlivé způsoby využití vody odpovídat (známé „Směrnice rady o ...“atd), Za druhé na nastolení ekonomické motivace k tomu, aby zacházení s vodou nezpůsobovalo další vyvolané problémy.** Na konci tohoto úsilí se pak očekává nejen celkový posun k lepšímu, ale také, že vylepšené hospodaření s vodou bude **zaplatitelné**. Podtrhuji to slovo.

Podle představ zmíněné strategie Společenství to znamená, že poplatky za používání vody **budou zahrnovat veškeré náklady včetně nákladů na obnovu, nákladů enviromentálních a tzv. nákladů na vyčerpání zdrojů.** Žádá se stanovení programů pro dosažení vytčených cílů, žádá se veřejné projednání těchto programů a žádá se uplatnit takové mechanismy placení spotřeby vody, aby všechny náklady uhradil spotřebitel.

Vyjádřeno ještě zřetelněji se žádá dosáhnout vyspělosti služeb vodního hospodářství na úrovni standardů EU, sumu všech možných nákladů zejména včetně nákladů na trvalou obnovu žádoucího stavu promítnout do poplatků, napříště žádné

dotace a **při tom všem vyřešit problém jen takovými postupy, které spotřebitel bude schopen zaplatit**, aniž by vyvolával sociální neklid.

A rozumím nabídce pomoci prostřednictvím fondu ISPA tak, že právě jen takové projekty, které odpovídají zmíněným kritériím mají šanci být podpořeny, ale ještě za předpokladu, že dokážeme obhájit, že začínáme s těmi, které k dosažení stanovených strategických cílů přispějí způsobem zásadním a zřetelným, které za co nejméně peněz přinesou co největší prospěch.

Nepokusil jsem se požádat o nahlédnutí do projektů předkládaných k přiznání podpory, abych nikoho nepřiváděl do rozpaků a nenutil ho argumentovat obchodním tajemstvím, ale obávám se, že ani jeden požadované vlastnosti a vybavení nemá. A také není k dispozici nástroj, jak jeho vlastnosti posoudit. Jak zjistit, že je to právě ten nejpotřebnější, nejpřínosnější z hlediska cílů, projekt, stojící na nejvyšších příčkách žebříčku priorit.

Samostatnou kapitolou je problém kanalizace sídel nad 2000 EO. Zdá se, že problém odháníme od sebe poukazem, že potřebných snad asi 100 mld na jeho vyřešení nemáme. Ale pravda přece zní jinak. Není přece důležité, kdo převezme financování stavby, ale důležité je, kdo stavbu nakonec zaplatí. Pravda zní tak, že obyvatel tohoto druhu sídel si nejspíše ještě dlouho nebude moci takovou úroveň služby dopřát. Nebo bude? Pokoušel se to někdo trochu objektivně zjistit? Řeší někdo situaci, že v současné době většina obcí svoje vodohospodářské systémy neodepisuje, takže netvoří zdroje pro jejich obnovu, nevytváří povědomí o tom, že v poplatku za službu je nutno si střídat i na obnovu zařízení. Tak jako to musí dělat například každý uživatel družstevního bytu.

Snaha získat při vyjednávání s EU několikaletý pardon nikam nevede. Lépe řečeno vede k tomu, že si problém nejspíš budeme muset vyřešit sami a bez pomoci. Předvstupní fond končí v roce 2006. Na co budou zaměřeny navazující tzv. kohesní fondy, budou-li, nikdo neví.

Rámcová směrnice EU o vodách spatřila světlo světa v roce 1997 a naše státní reprezentace s problematikou musela být seznámena nejpozději někdy před koncem roku 1998, protože již v březnu si úředníci z Bruselu přijeli převzít projekty, které jsme měli mít připravené. Přijeli marně. K dnešnímu dni bylo víc jak dva roky na to, abychom odpovídajícím způsobem reagovali.

To znamená, abychom přesněji než to dokázala pro Světovou banku udělat zahraniční konsultační firma identifikovali náš problém, abychom si vypracovali strategii jeho řešení, přesněji ohodnotili finanční náročnost, abychom se naučili analyzovat ekonomické, finanční a socioekonomické souvislosti projektů, abychom si sestavili alespoň jakýsi předběžný národní program postupu nápravy a dohodli se na něm s veřejností.

Zde je třeba připomenout, že prostředky předvstupních fondů bylo možno žádat i na potřebné předběžné studie, na opatření podporující zajištění efektivního řízení projektů apod. A je důležité připomenout, že Brusel dal velmi zřetelně najevo, že suma fondových zdrojů není dělitelná ani podle zemí určení, ani podle účelu podpory. **Opakovaně bylo vyjádřeno, že podpora bude směřována na ty země a ty obory, kde budou z hlediska cílů podpory předloženy nejpřínosnější, nejzdravější a nejprůmyslnější projekty.** Jinými slovy byla vyhlášena určitá soutěž o rozsah podpory na základě pochopení smyslu celé aktivity, vstřícnosti k zásadám jejího fungování a na základě přesvědčivosti předkládaných návrhů. Cena v této soutěži je udělována za přínos pro evropské společenství bez ohledu na to, ve které z kandidátských zemích byl dosažen. Prostě, kdo platí, určuje pravidla. Myslím, že naznačenému přístupu, nezůstane-li jen na papíře, není co vytknout. Zpytujeme raději svědomí, jak jsme na něj v ČR reagovali.

Ke vstupní studii problému implementace objednané Světovou bankou jsme se chovali přinejmenším pasivně. Zanedbání doháníme jakousi hurá akcí rozpoutanou koncem minulého roku a teprve na základě toho, že někdo ve vládě prohrábl rošt a začal se shánět.

O tom, že je nějaký fond ustaven a jak funguje jsme se neobtěžovali pořádně a včas informovat ty, kterých se to nejvíce týká, kteří za plnění evropských standardů budou odpovídat v rovině ekonomické i politické, a kteří především budou muset hledat cesty, jak cílů dosáhnout a nezahuntovat obecní rozpočet ani občana. Na mnohých místech přesné informace chybějí dodnes. Na některá místa je kolportují dobrovolníci podnikatelé sledující především své zájmy a ohánějící se známými od Vršovic až po Brusel.

Víceméně náhodně vybrané a předložené projekty patrně dosud postrádají i to nejdůležitější, ekonomicko-finanční analýzu, a neděláme si ani moc starostí alespoň s tím, jak by podle představ správce fondu měla vypadat.

Po nějakém uceleném programu nápravy, kterou EU sleduje a po sestavení projektů podle naléhavosti jak po něm Brusel volá pod zkratkovým označením PEPA nikde ani stopa. Tím méně po hledání jeho podpory u veřejnosti.

Po celou tu promarněnou dobu bylo možno zachytit čilý ruch jen kolem vytváření struktur rádo by kompetentních ke kibicování do toho, komu má být přízeň Bruselu nakloněna. S výjimkou zemědělství, zdravotnictví, školství apod. zúčastnili se na tomto přetahování snad všechny resorty a zaplat' pánbůh jestli už to mezi sebou dotáhly ke konci a bude už konečně možno s přípravou projektů vážně a podle představ opravdového správce fondu začít.

Ve dnech 26. – 27. října 2000 schválil Řídící výbor ISPA v Bruselu celkem 37 investičních záměrů předložených do tohoto programu. Z toho jeden z oblasti vody z České republiky. Kanalizaci Ostrava. Ten ale předběžně a podmíněně neb zatím nikdo neví, kde se vezme potřebných 285 mil. Kč české spoluúčasti.

Omlouvám se za snad až příliš kritická slova, ale vždyť snad jde také o to, aby nám z členství v EU nezůstaly jen závazky a povinnosti.

Děkuji!

Praha 20.2.2001